

POSTANOWIENIE

31 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

na posiedzeniu niejawnym 31 lipca 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa B.S.
przeciwko W.L.
o zachowek,
na skutek skargi kasacyjnej W.L.
od wyroku Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie
z 11 stycznia 2024 r., IV Ca 402/23,

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- II. zasądza od W.L. na rzecz B.S. 2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanej niniejszego postanowienia do dnia zapłaty.**

A.W.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 5 października 2022 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie zasądził od W.L. na rzecz B.S. 27 753,61 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wydania wyroku do dnia zapłaty oraz koszty procesu i oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 1), a także zasądził od B.S.

na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie 2 242,24 zł tytułem kosztów sądowych poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa (pkt 2).

Na skutek apelacji obu stron Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że (a) zasądził od pozwanej na rzecz powódki 67 121,85 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 25 stycznia 2017 r. do dnia zapłaty; (b) w pozostałym zakresie powództwo oddalił i (c) rozstrzygnął, że koszty procesu ponosi w całości pozwana, ich szczegółowe wyliczenie pozostawiając referendarzowi sądowemu w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie (pkt I), w pozostałym zakresie apelację powódki oddalił (pkt II), oddalił w całości apelację pozwanej (pkt III), rozstrzygnął, że koszty procesu w instancji odwoławczej ponosi w całości pozwana, ich szczegółowe wyliczenie pozostawiając referendarzowi sądowemu w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi - Północ w Warszawie (pkt IV).

Skargę kasacyjną od powyższego orzeczenia wywiodła pozwana, zaskarżając je w części uwzględniającej powództwo i obciążając ją kosztami procesu za I i II instancję (tj. w punktach I a), I c), III i IV wyroku). Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienia prawne, które sformułowała następująco (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.):

- czy do skutecznego wydziedziczenia konieczne jest szczegółowe rozwinięcie w testamencie przyczyny tegoż wydziedziczenia zdefiniowanej w art. 1008 k.c. pkt 3, czy też wystarczy samo zacytowanie treści podstawy wydziedziczenia zgodnie z brzmieniem tego artykułu,

- czy i według jakich kryteriów sąd rozpoznający sprawę winien miarkować stopień przyczynienia się spadkodawcy oraz uprawnionego do zachowku do zaistnienia stanu faktycznego opisanego w art. 1008 pkt 3 k.c. przy ocenie, czy wydziedziczenie wypełnia dyspozycję tego przepisu,

- od jakiej daty należą się uprawnionemu do zachowku odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty zachowku, gdyż w doktrynie i orzecznictwie kwestia rozstrzygana jest niejednolicie. Biorąc pod uwagę, że postępowania sądowe

w sprawach o zachówek trwają niejednokrotnie latami nie z winy stron (tak jak w niniejszym przypadku), kwestia daty wymagalności roszczenia zyskuje ogromne znaczenie dla porządku prawnego państwa.

Powódka wniosła o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnił przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie.

W rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. istotnym zagadnieniem prawnym jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno być przede wszystkim sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Wbrew twierdzeniom skarżącej, podniesione zagadnienia zostały już w orzecznictwie Sądu Najwyższego w pełni rozstrzygnięte. W odniesieniu do pierwszego z nich wypowiedział się, tytułem przypomnienia, Sąd Najwyższy chociażby w postanowieniu z 12 stycznia 2018 r., II CSK 561/17, gdzie stwierdził, że w przypadku, gdy spadkodawca decyduje się na skorzystanie z instytucji wydziedziczenia, to może użyć słów ustawy przy wskazaniu w testamencie przyczyny wydziedziczenia, jednak musi także wymienić konkretne przejawy zachowania spadkobiercy wypełniające przytoczoną przez niego ustawową przesłankę wydziedziczenia, ponieważ jest to konieczne do oceny czy przesłanki wydziedziczenia faktycznie miały miejsce. Sądy obu instancji w motywach pisemnych wyroków wykazały, że spadkodawcy takich przesłanek nie wymienili, ograniczając się tylko do podania sformułowań ustawowych, otwierających pole do swobodnej interpretacji, która pozostałaby w świetle utrwalonego stanu faktycznego nieuprawniona. Poza tym, skarżąca nie przedstawiła żadnej argumentacji potwierdzającej, że zagadnienie przez nią zaproponowane budzi jakiegokolwiek wątpliwości albo nie zostało dotychczas rozstrzygnięte.

Sformułowanie drugiego z zagadnień stanowi dodatkowe potwierdzenie postrzegania przez skarżącą alternatywnej rzeczywistości prawnej w odniesieniu do sytuacji faktycznej występującej pomiędzy stronami. Sądy *meriti* wyczerpująco wypowiedziały się w przedmiocie okoliczności, które wzięły pod uwagę przy zwalczeniu przez powódkę skuteczności skorzystania przez rodziców z instytucji wydziedziczenia w ramach sporządzonych przez nich testamentów. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że w ustalonych okolicznościach wyłączny ciężar winy zerwania nie tylko kontaktów, lecz przede wszystkim jakichkolwiek więzi rodzinnych, ciążył na spadkodawcach. Słusznie Sądy obu instancji dostrzegły, że zachowanie spadkodawców wyczerpywało znamiona przemocy fizycznej i psychicznej, a tym samym zasługiwało na szczególne potępienie. Najbardziej uderzające w postawie procesowej pozwanej jest to, że jako młodsza siostra powódki, nie dostrzegła, że szczególną wdzięczność za kształt dzieciństwa spędzonego w rodzinie, w której funkcjonowały patologiczne mechanizmy, zawdzięczać może jedynie powódce. Dzieciństwo pozwanej z wielką dozą prawdopodobieństwa właściwie tylko dzięki opiekuńczej postawie powódki ominęły

dramaty o jeszcze wyższym stopniu nasilenia. Dramaty te z trudno opisywalnym stopniem intensyfikacji przejęła jednak na siebie z woli rodziców powódka, lecz odważnie stawiała im czoła. To powódka do czasu wyprowadzki z domu wypełniała względem pozwanej niemal wszelkie obowiązki mieszczące się w katalogu obowiązków rodzicielskich. Dla takich stwierdzeń wprost nie ma i nie może być żadnej ewentualności, wyjątków czy alternatyw. Pozwana zdaje się te czynniki ignorować, kształtując przy tym wrogą postawę względem powódki wśród członków swojej rodziny, co nie zasługuje na aprobatę.

Jako kompletnie oderwane od realiów sprawy należy ocenić formułowanie zagadnienia prawnego, w którym skarżąca domaga się ustalenia, jaki wpływ na wykładnię art. 1008 k.c. ma zachowanie skarżącej, podejmując próbę przerzucenia na uprawnioną do zachowku odpowiedzialności za tragedie życiowe, znajdujące rzeczywiste źródło w nagannym postępowaniu rodziców. W ten sposób skarżąca zignorowała ciężar spoczywający na jej siostrze – wyważenia miłości i troski o rodzeństwo ukształtowanych mimo niewytłumaczalnej postawy rodziców. Chociaż skarżąca podniosła, że powódka ponosiła odpowiedzialność za skutki w postaci wydziedziczenia, to jeszcze raz należy zdecydowanie podkreślić, że motywy pisemne Sądów obu instancji zwracają uwagę na karygodną postawę samych spadkodawców.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy podzielił utrwalone w orzecznictwie stanowisko, wyrażone m.in. w postanowieniu Sądu Najwyższego z 14 listopada 2019 r., IV CSK 661/18, że wydziedziczenie może być skuteczne jedynie wtedy, gdy winę za zerwanie kontaktów i ustanie więzi uczuciowej ponosi wyłącznie spadkobierca. Samo odebranie wszelkich korzyści ze spadku stanowi bowiem najsurowszą sankcję przewidzianą w prawie spadkowym. W okolicznościach ustalonych w sprawie jawnie niesprawiedliwym byłoby wyrokowanie, opierające się na przerzuceniu winy za ustanie więzi uczuciowej na powódkę. Z tych względów zagadnienie prawne zaprezentowane przez pozwaną jawi się jako próba zakwestionowania niekorzystnego dla skarżącej rozstrzygnięcia, podczas gdy w najwyższym stopniu odzwierciedla ono zasady sprawiedliwości społecznej.

W odniesieniu do trzeciego zagadnienia prawnego, które w ocenie skarżącej przemawia za przyjęciem do rozpoznania skargi kasacyjnej – należy podnieść, że pozwana została wezwana do zapłaty zachowku przez powódkę w prawidłowy sposób, a Sąd *meriti* ustalił datę tego wezwania i wymagalności roszczenia zgodnie z art. 455 k.c., zaznaczając że brak przepisu ustalającego inną datę wymagalności roszczenia. Zasądzone odsetki będą też stanowiły dla powódki swoistą rekompensatę za czas pozostawania w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia przez skarżącą, skoro u podstaw niniejszego procesu stało niespełnienie przez nią świadczenia we wskazanym przez powódkę terminie. W związku z tym, za niewystarczające należy przyjąć przytoczenie – jako argumentu za rozbieżnością w poglądach sądów jednostkowych na moment ustalenia momentu wymagalności – wyroków zapadających w odmiennych stanach faktycznych. Nie może jednak umknąć uwadze Sądu Najwyższego, że sposób sformułowania zagadnienia prawnego stanowił w istocie oczekiwanie od Sądu Najwyższego niedopuszczalnej wypowiedzi stanowiącej przejaw wykroczenia poza przyznane kompetencje poprzez podanie sposobu rozstrzygnięcia konkretnej sprawy.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz w zw. z § 2 pkt 6, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

A.W.

[a.ł.]